

20 spelmanslåtar från Medelpad

MEDELPADS SPELMANSFÖRBUND har nu utgivit ett häfte med "Tjugo medelpadska låtar". Först ett citat ur förordet:

"Det måste också på samma gång slås fast, att det ibland som något av sport bedrivna uppsparandet av låtmelodiernas mer eller mindre osäkra ursprung är en specialuppgift av ren forskarnatur, som nob ligger utanför den egentliga förvaltningen av spelmansarvet och den så att säga praktiska spelgärningen. Detsamma må jämväl tillåtas varda sagt till dem som alltför långt driver satsen, att den form en låt-uppteckning en gång råkat få skulle för all framtid vara fridlyst för varje formellt eller musikaliskt motiverad ändring eller rättelse".

Vi skall i slutet av denna artikel återkomma till detta uttalande. Först en genomgång av de tjugo låtarna.

Nr 1 är en "Polska från Borgsjö", tecknad av O Ekberg, avskriften av J Th Höglund (1907) tillskriven Spel-Gulle (?) arr: 0:n Fcflinger. O Ekbergs dotter, fru Karin Karlsson i Närke har emellertid omtalat att hennes fader hade ej något intresse för spelmän och deras låtar: De spelar hur som haver och det är bara riv och rasp och skrap alltihop dom spelar, men det är ingen musik i det. Men en yngre broder, Per Martin Ekberg, hade tecknat ned nio låtar efter Gulle, däribland denna och den fick jag göra avskrift av för en 25 år sedan. I polskan sådan den blivit införd i förbundets utgåva har den blivit benådad med en revidering som inte är att rekommendera. Bland annat är en synkop mellan 1:a och andra takten borttagen, (av vem?) likaså mellan femte och sjätte takterna i första reprisen. I andra reprisen har det åter reviderats. I Ekbergs uppt: går den i D-dur rakt igenom, men med 14 taktdelar för att sedan upprepas i D-moll. I denna utgåva innehåller andra reprisen 8 takter i D-moll, utan något definitivt slut och så fortsätter den med en tredje repris i D-dur, vad det nu skall vara bra för. I Polska nr 2 från Borgsjö, ur P O Persson låtsamling är första satsen skaplig, men i den andra spårar den ur i femte och sjätte takterna. Troligast har den ej använts till att dansa efter, då den i dessa takter tappar den föregående rytmen. Tredje satsen är något bättre.

Polskorna 3 och 4 förbigår vi utan saknad. Där finnes ej något

Medelpads

Spelmansörbund har utgivit ett häfte med "Tjugo medelpadska låtar". Som en kritisk granskare av låtarnas bearbetning anmäler sig härmed den kände sundsvallspelmannen och veteranen NILS OLSSON.

mansmässighet". Nr 5, är Valllåt från Borgsjö". Det är icke riktigt att rytmisera en sådan låt. Vall-låten eller köuken låter sig icke bindas av musikaliska lagar, den vill gå sin egen väg och den blir i regel aldrig föredragen alldeles lika någon gång. I det här fallet hade det varit bättre att den indelats i 5 sats, utan taktstreck i V» takt, då hade den fått klinga ut i full frihet, såsom seden var fordom.

Nr 6, "Polska från Liden", är en liten polska i fullt spelmansmässig form, där finns danarytmen kvar sådan spelmännen en gång i tiden framförde den.

I nr 7, "Polska från Liden", är första reprisen bra, men den andra är en variant av ett flertal polskor i samma stil. Här verkar det som om någon med brutal kraft i tredje och fjärde

terna tvingat över melodien från dur till moll.

Nr 8 är en polska efter Helmer Nordensson. Varför denna lilla polska i förordet räknas till undantagen, är märkligt. Den är en av de bättre i häftet, den är logiskt byggd och det finns dansrytm i den, den försvarar sin plats.

Nr 9: "Polska från Liden", hör till de bättre av de som publicerats i läthäftet.

Nr 10: "Gånglåt från Liden", som föreligger torde ej ha spelats på detta vis. Det är troligt att Lidzell på grund av hög ålder ej kunnat erinra sig låtens tidigare form och det kan man ju inte lasta "revisorn" för, men i en av mig gjord uppteckning i Kväcklingen för bortåt 30 år sedan, har den framförts i en renare stil, en präktig rytm att gå efter.

I nr 11: "Gånglåt från Stöde", har "revisorn" suttit och drömt om Petter Blombergs med flera, gånglåtar och givit den deras stil. "Revisorn" var tillsammans med mig hos Albin Lodin när jag tecknade låten. Den bör ovedersägligen gå i 7/8 takt, ej alla bleve som här, utan upptakt och med annan notindelning, så som den nu är indelad lockar den, särskilt i sista reprisen, till att dansa schottis efter.

Beträffande nr 12: "Polska från Stöde", kan man fråga sig varför man inte satt ut att det skall vara uppstämmd bas till denna polska, nämligen G-strängen stämmd i A. Sedan kan man åter fråga: Varför är den tredje repriserna i polskan bortplockad? Lodin spelade nämligen tre repriser på den då vi var där.

Nr 13: "Vals från Stöde" tillhör icke den genuina spelmans-traditionen och skulle lämpligen icke införts i en publikation som gör anspråk på att vara vederhäftig.

Och "Polska från Stöde", nr 14 upprepas samma som i nr 12, nämligen att det icke är angivet att G-strängen skall stämmas i A.

"Vismelodi från Stöde", (nr 15) passerar utan större anmärkning, och "Polska från Ljustorp", (nr 16) är en bra melodi. Den tillhör den grupp av danspolskor som var mycket omtyckta förr i världen, men som en del förståsigg-påare numera rynkar på näsan åt Polskorna är för små, de hinner icke höra vad som finns i dem, förrän låten är slut.

"Stordagsvalsen från Ljustorp" (nr 17) är en god representant för hur den tyska gårdsmusikantmusiken var beskaffad på 1880—1890—1900-talet. Den talar sitt eget språk och behöver ej fler kommentarer.

"Polska från Ljustorp" (nr 18) är det för all del ej något direkt fel på. Men det synes på nr 16 som om den ene spelmannen lånat av den andre vissa sats. Se i nr 16 andra reprisen, takterna 1, och 3, samt i nr 18 takterna 1, 2, 3 och 4 i andra reprisen. Vem som lånat av vem är knappast möjligt att avgöra numera, men av tonartsförhållandena kan man nog antaga att nr 16 är den äldre av de två polskorna.

Nr 19 är också "Polska från Ljustorp". Utan att försöka vitsa på ursprungsarten, kan man ju säga att den här polskan jämte nr 16 och vismelodi nr 20 tillhör de få ljuspunkterna i samlingen.

Så återkommer vi dit där vi började, nämligen en del fraser i förordet.

Vad menas med formellt och musikaliskt motiverade ändringar på låtar? Är det något som har att göra med att skapa om låtarna så att de passar att spela i spelmanslag? Anser ordföranden i spelmansförbundet N Aug Floden att det är spelmanslaget som är det enda saliggörande och som inom en snar framtid har tagit död på spelmannen, så att det man får höra vid deras uppspelningar i huvudsak bara blir "Enklare underhållningsmusik?" Är det verkligen så man vill ha det?

Inser man inte att en låt upptecknad för över 50 år sedan, av en av landets förnämsta upptecknare, icke behöver revideras nu. De uppteckningar som då gjordes, torde under alla förhållanden vara mera liknande det ursprungliga originalet än den uppteckningar som numera görs, då låten under årens lopp på grund av de mänskliga svagheterna undergått ett flertal ändringar. Just på grund av detta bör man vara ytterst försiktig med att försöka revidera dessa äldre uppteckningar.